

0 Wstęp

Temat ósmego numeru kwartalnika przyszedł mi do głowy, gdy zostałam poproszona o przygotowanie wystawy w Centrum Kultury Zamek w Poznaniu. Pokazanie wielkopolskiego środowiska projektowego wydało się interesujące, szczególnie we współczesnej odsłonie, gdyż Poznański Okręg Przemysłowy zalicza się do najprężniejszych w kraju.

W czasie przeglądania źródeł (począwszy od przedwojennych) i kwerendy okazało się, że dawniej region ten również wyróżniał się wysokim uprzemysłowieniem. Przed wojną były tu wytwórnie meblarskie. Jak odnotował Marian Golka: „Niemal w każdym miasteczku wielkopolskim, jak też w samym Poznaniu, istniało po kilka prężnych firm stolarskich czy meblarskich...”¹. Ten potencjał był wykorzystany i rozwijany w latach powojennych, gdy przekształcono zakłady rzemieślnicze w duży przemysł meblarski. W scentralizowanym systemie zarządzania gospodarką powstało Przedsiębiorstwo Projektowo-Konstrukcyjne, później nazwane OBROM-em – kluczowa komórka przygotowująca nowe wzory do produkcji, nie tylko dla regionu. W tych latach w całej Polsce powstawały nowe fabryki mebli, a kilka dużych wybudowano w Wielkopolsce. Tak więc meblarstwo było i jest podstawą rozwoju tego obszaru. Do sukcesu tego walczyli przyczynili się absolwenci powołanej w 1945 roku Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych², kształcąc kolejne pokolenia projektantów zatrudnianych w przemyśle.

Jednak historia polskiego wzornictwa szczątkowo omawia ten bogaty dorobek, skupiając się głównie na twórcach warszawskich, co zauważa Anna Maga w artykule *Rajmund Teofil Hałas. Historia polskiego meblarstwa*. Choć współcześnie zaczyna się powoli zauważać i doceniać powojenny dorobek głównie z lat 60., choćby przez rzemieślnicze wznowienia produkcji historycznych modeli czy ruch renowacyjny starych sprzętów, to wiedza na ten temat jest nadal znikoma. O ważnych postaciach dla poznańskiego środowiska, takich jak Edmund i Jan Węclawscy, Rajmund Teofil Hałas, Andrzej Jeziorkowski, Roman Machowiak, Janusz Różański czy Zenon Bączyk, niewiele wiemy, a to również oni tworzyli powojenne wzornictwo. Nieliczni projektanci, między innymi Bogusława i Czesław Kowalscy, znani są nieco lepiej, dzięki meblościance, która stała się obiektem włączonym w zbiory muzealne. W tekście *Meblościanka. Mapa wielokrotnych narodzin idei* Julia Błaszczynska wpisała ten mebel w szerszy, międzynarodowy kontekst, co pozwala lepiej zrozumieć ideę, która stała u podstaw tego swojskiego mebla. *Hotel Merkury w Poznaniu – modernistyczny gesamtkunstwerk* autorstwa Michała Błaszczynskiego przybliżyła budynek z lat 60. najlepszych

ówczesnych poznańskich architektów, projektantów, artystów, którzy opracowali nowoczesny wzorzec polskiego luksusowego hotelu. Choć poznańskie wzornictwo miało się najlepiej w drugiej połowie lat 50. i w latach 60., to aktywność projektantów była widoczna również w trudnych latach 80., gdy przemysł stał się niemal całkowicie niewydolny. Piotr Korduba przypomina Bazart, galerię w centrum Poznania, do której od wczesnych godzin porannych ustawiała się klientela spragniona lepszych produktów. W tym miejscu sprzedawano wyroby projektowane i wytwarzane przez nielicznych twórców, którzy nie zmienili zawodu. Pokazuje to inicjatywność, dzięki której w następnych dekadach powstał duży przemysł i aktywne środowisko projektowe. O tym, co dzieje się współcześnie, napisałam w artykule *Dizajn poznański. Odłona współczesna*. Spośród współczesnych projektantów o bogatym dorobku głos zabrał Paweł Grobelny, projektant zajmujący się przestrzenią publiczną. Omawia na przykładach z Poznania, jak mebluje się przestrzeń miejską, jak ważna się staje i jakie oczekiwania jako odbiorcy jej stawiamy.

Zebrany w tym wydaniu „Form” materiał w niewielkim stopniu wypełnia lukę w wiedzy na temat historii poznańskiego wzornictwa. Materiał ten należy traktować jako przyczynek w badaniu nieodkrytego, a wartościowego dorobku. Zainteresowanych zapraszam od 14 maja do 12 września 2021 roku na wystawę *Dizajn poznański. Odłona współczesna* w Centrum Kultury Zamek w Poznaniu, która szerzej przybliży tę problematykę od 1945 roku do współczesności. Ze względu na pandemię warto sprawdzić na stronie internetowej CKZ, czy wystawa będzie dostępna w podanych terminach.

Czesława Frejlich

Przypisy

1. M. Golka, *Wzornictwo przemysłowe i meble, w: Sztuki plastyczne w Poznaniu 1945–1980*, red. Teresa Kostyrko, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1987, s. 126.
2. Obecnie Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu.